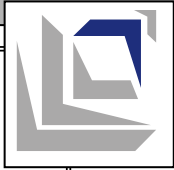

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11),, како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по ликовно образование за IX одделение на деветгодишното основно образование за учениците со оштетен вид во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

АДАПТИРАНА
НАСТАВНА ПРОГРАМА
ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО
ОШТЕТЕН ВИД

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

ЛИКОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

IX ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, август 2015

ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

1. Вовед

Предметот ликовно образование преставува составен дел од концептот за деветгодишно образование. Се изучува како задолжителен предмет во третиот период од основното образование од VII до IX одделение со по 1 (еден) час неделно, односно 36 часа годишно.

Ликовното образование нуди можност за стекнување трајни и употребливи знаења и вештини за ликовно изразување. Тоа им помага на учениците да го спознаат светот и да се интегрираат во него.

Преку наставата по ликовно образование се поттикнува психомоторниот, емотивниот и интелектуалниот развој на учениците, се развива и нивната фантазија и чувство за естетско проценување. Ученикот/ката учи да набљудува, да ги спознава уметничките вредности и да воспоставува врска со уметноста која ќе биде присутна во текот на целиот негов/нејзин живот.

Ликовното образование се темели на процесот на истражување и творењето. Тоа ги уважува и ги следи развојните фази на учениците за ликовно изразување и творење. Од наставникот бара креативен и флексибилен пристап во реализацијата на наставата според интересот и способностите на учениците.

Предложените активности и методи во наставната програма овозможуваат интеграција на содржините на програмата по ликовно образование со содржините на програмите по другите задолжителни изборни програми.

2.ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да го надградува творечкото мислење и ликовно – практичната работа согласно индивидуалните особености, сензибилитетот интересот за одреден актуелен проблем;
- да ги проширува знаењата за ликовните елементи и принципи и свесно да ги користи во создавањето на индивидуални ликовни дела;
- да ги трансформира своите перцепции од природата, појавите, предметите и чувствата во ликовен израз со индивидуален пристап;
- да ги развива способностите за забележување и изразување на визуелните, тактилните и аудитивните сензации преку аналитичко размислување;
- да ги разбира ликовните елементи како изразни средства за креативно изразување;
- да ги продлабочува веќе стекнатите сознанија за ликовните техники и да усвојува нови сознанија и постапки во нивната примена;
- да избира ликовни материјали и техники со кои ќе создаде карактеристичен, индивидуален ликовен израз;
- да се поттикнува за истражување на современите тенденции во уметноста;
- да разликува репрезентативен од апстрактен ликовен израз;
- да се оспособува креативно да ги реализира своите идеи, ставови и емоции создавајќи *фигуративни и нефигуративни* (апстрактни) композиции;
- да ги применува стекнатите естетски вредности во сопственото секојдневно живеење и работа;
- да ги препознава улогата на дизајнот и визуелните комуникации и основите на архитектурата и урбанизмот;
- да умее да ги воочи карактеристиките на ликовниот јазик, мотив, ликовна техника и друго во делата на познати автори;
- да ги применува своите способности и знаења во чувањето на природата и ликовното обликување на непосредната околина во која живее;
- да се оспособи да ги открива своите ликовни, мануелни и други способности во функција на изборот на својата идна професија;
- да умее да организира творечки процес и да формира култура на работа;
- да анализира ликовни дела од познати уметници со нивните стилски, историски и индивидуални карактеристики;
- да учествува со свои ликовни творби на ученички ликовни изложби и манифестации и активно да ги следи другите активности од областа на културата.
- да се оспособи да ги открива своите ликовни, креативни, иновативни, мануелни, тактилни, аудитивни и други способности во функција на изборот на својата идна професија;

- да го надградува творечкото размислување и ликовно - практичното изразување, согласно индивидуалните способности и сензибилитетот за развивање на самостојност и претприемачки дух;
- да се поттикнува да учествува во организирање на комерцијални ученички ликовни изложби и манифестации за создавање на бренд, свесност за постоење на пазарот;
- да ги развива способностите за иновации и претприемништво преку креативно ликовно изразување;
- да се оспособи да ги применува стекнатите ликовни вештини за иновативно размислување и негување на претприемачки дух во понатамошното образование.

3. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

<i>Цртање (ориентационо 6 часа)</i>			
<i>Цели</i>	<i>Содржини</i>	<i>Поими</i>	<i>Активности и методи</i>
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да употребува тактилни линии од различен карактер кои соодветствуваат со индивидуалниот карактер на ученикот и потребите за ликовен израз; -да избира цртачки материјали кои најдобро одговараат на индивидуалниот ликовен израз и на индивидуалните потреби и можности на ученикот; - да ги развива способностите за забележување и изразување со споредување на визуелните и тактилните сензации во цртежот и сензации кои се вербално објаснети; -да ги продлабочува и употребува сознанијата за перспективата 	<ul style="list-style-type: none"> Ликовен јазик Индивидуалност во ликовниот израз Ликовни материјали и Техники Видови перспектива 	<ul style="list-style-type: none"> - Мека (топла) Линија - Студија на Пропорции - Жабја перспектива - Птичја Перспектива Материјализација 	<ul style="list-style-type: none"> -Изработува цртеж со индивидуални карактеристики, употребува боја која е помешана со песок за да може нацртаното тактилно да го забележи.. -Создава цртеж употребувајќи линии со различен карактер (меки(топла), остри, куси, долги, непрекинати...) користи рагло, дебел лист. - Изработува цртеж во различни цртачки техники (молив, туш, јаглен, бајц...) кои одговараат на различните индивидуални потреби и можности. - Создава цртеж со линеарна перспектива (перспектива со една и со две збирни точки) со помош и под водство на наставникот. - Набљудува, тактилно перцепира, анализира и ги презентира согледувањата, од односите на предметите гледани/допрени одоздола и

<p>(линеарна перспектива со две збирни точки, жабја и птичја перспектива),</p> <p>-да ја изразува пластичноста (тродимензионалноста) на облиците со степенување на тоновите со помош и под водство на наставникот;</p> <p>-да создава композиција чија ликовна структура дејствува единствено, со индивидуални карактеристики, ликовно-естетски издржан и сугестивен израз;</p> <p>- да ги истражува можностите за изразување со физичка интервенција врз колажиран цртеж со различни постапки и различен материјал кој може тактилно да се перцепира;</p> <p>-да препознава и анализира цртеж како ликовно дело и да разликува линеарен од тонски цртеж, репрезентативен од апстрактен цртеж.</p> <p>-да ги развива способностите за креативно и иновативно ликовно изразување- цртање за нов современ комерцијален производ;</p>		<p>- Нетипични цртачки постапки</p>	<p>одозгора во ликовна композиција.</p> <p>- Користи плоштини со различен валерски интензитет и текстура при материјализацијата на предметите (со лавирање, сенчање, шрафирање, бришење...).</p> <p>-Избира линии со слични карактеристики (насока, дебелина, должина, интензитет...) и ги користи така што цртежот делува единствено и сугестивно.</p> <p>-Експериментира и користи нетипични цртачки постапки (превиткување, засекување, откинување, перфорирање, аплицирање, отиснување...) за да создаде апстрактна, линеарна композиција со помош и под водство на наставникот.</p> <p>-Коментира и искажува свое мислење за ученички цртежи и цртежи на познати уметници и коментира за мотивот, употребата на ликовните елементи и постапки при создавањето на делото.</p> <p>Црта нов современ комерцијален производ (хибриден автомобил, мобилен телефон, шише за вино, еко амбалажа, велосипед...);</p> <p>НАПОМЕНА: Слабовидните ученици со помош и објаснување од страна на наставникот можат да одговорат на сите активности, за разлика од слепите ученици, каде наставникот треба да користи посебно каде што е предвидено цртање на линии рагло и Брајов лист со поставена гума како подлога.</p>
--	--	-------------------------------------	--

Сликање (ориентационо 8 часа)

<i>Цели</i>	<i>Содржини</i>	<i>Поими</i>	<i>Методи и активности</i>
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> -да го разбере значењето на поимите моделација и модулација и соодветно да ги применува во својот ликовен израз; -да формира колористичка хармонија или контраст прикажувајќи ги сопствените чувства или доживувања; -да постигне единство во ликовниот израз користејќи доминант со акцент со различни ликовни елементи (боја, форма, големина...) при создавање на репрезентативна или апстрактна композиција; -да се запознае и свесно да ги користи различните видови на композиција; -да комбинира свесно различни видови на контрасти користејќи несликарски материјали и постапки; - да компонира ликовни елементи создавајќи статична или динамична композиција која делува со своето единство; - да препознава по тактилен пат и да ги разликува особеностите на класичните сликарски постапки-галериска слика, мозаик, витраж, фреска; - да се упатува во современите ликовни тенденции и да ги усвои естетските 	<p>Сугерирање на третата димензија</p> <p>Колористичка Композиција</p> <p>Виодови композиција</p>	<p>-Моделација, (повторување) модулација,</p> <p>Лирска и драмска композиција</p> <p>Отворена, затворена, полузатворена, кружна, пирамидална, дијагонална композиција</p> <p>Слика-објект</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Користи светло-темен контраст и топло-студен контраст за прикажување на формите и просторот. -Користи хармонични бои во молски клуч при изразување на лирски чувства предизвикани од одредена музика, текст, филм, слика... -Прикажува драмска атмосфера (вознемиреност, раздразнетост, гнев, потресеност, неизвесност...) со контраст на боја или светло-темно. -Ликовните елементи ги организира во композиција (отворена, затворена, полузатворена, кружна, пирамидална, дијагонална...) која соодветствува на индивидуалните ликовни потреби. -Создава слика користејќи несликарски материјали (кои може тактилно да ги перцепира) (отпадни материјали...) со помош на несликарски постапки (аплицира отпечатува, испреплетува...) напуштајќи ја дводимензионалноста на сликата (слика-објект, ликовна интервенција, ликовен хепенинг...). -Коментира за особеностите на одредени сликарски техники и ги

<p>вредности, како дел од секојдневното опкружување да воочува неочекувани ликовни решенија во својата околина и да се труди естетски да делува на сопствениот животен простор;</p> <p>-да се запознае со влијанието на географските и историскиот контекст врз создавањето специфичен ликовен израз;</p> <p>- да ги развива способностите за креативно и иновативно ликовно изразување- сликање за нов современ комерцијален производ;</p>		<p>Ликовен Хепенинг</p> <p>Ликовна интервенција</p>	<p>познава постапките за нивно реализирање.</p> <p>-Ги користи современите технички достигнувања во реализација на сопствените естетски идеи, умее да користи компјутер, фотоапарат или видеокамера.</p> <p>-Открива и анализира необични ликовни решенија во својата околина и се труди естетски да ја обликува.</p> <p>-Пронаоѓа слики карактеристични за одреден географски предел (кинеска, африканска уметност, уметност на Маите и Инките...)</p> <p>Изработува со помошна наставникот релјефни слики од карактеристички географски предели.</p> <p>-Анализира слоеви на ликовно дело, ги коментира и дава сопствено мислење за делото.</p> <p>-Слика нов современ комерцијален производ (хибриден автомобил, мобилен телефон, шише за вино, еко амбалажа велосипед)</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ За слепите ученици во темперната боја може да се стави песок за да може ученикот пртежот тактилно да го восприеми. ○ На слепиот ученик му се споредуваат боите (пример: зелената со тревата, жолтата со сонцето, црвената со крвта, сината со небото итн.). ○ На слепиот ученик му се доловува контрастот на светло и темно со
---	--	---	---

			<p>споредување (на пример ден и ноќ, отварање и затварање на очите).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ За учениците со оштетен вид наставникот на well touch машина може да изработи релјефни слики кои неговите ученици тактилно ќе ги перцепираат. ○ Кога сликаат со темперни бои во истат може да се стави пасок за да насликаното тактилно го перцепираат кога ќе го завршат делото.
--	--	--	--

Скулптура (ориентационо 8 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го разбира односот идеја материјал-техника; -да согледува дека материјалот и техниката треба да бидат прилагодени на идејата; - да стекнува сознание за улогата 	<p>Скулпторски средства и матерјали</p> <p>конструирање / обликување (материјали и</p>	<p>- Композиција</p> <p>- Маса и волуме</p>	<p>- Компонирање на тактилни форми со различна големина во компактна, акумулирана или дисперзирана композиција.</p> <p>- Се покажуваат форми од различен материјал за да се доживее материјалот по тактилен пат.</p>

<p>на тежината и бојата на метеријалот во скулптурата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да запознава по тактилен пат видови патина и нејзината улога во скулптурата; - да имплементира нови начини на комбинирање, разложување, редефинирање, како методи во тврчката работа; - да стекнува сознание за проширеното значење на поимот скулптура; - да стекнува сознание за интервенција во просторот, начини на комбинирање, разложување, редефинирање, како методи во тврчката работа; - да стекнува сознание за проширеното значење на поимот скулптура; - да стекнува сознание за интервенција во просторот, инсталација и уметнички објект; - да ја разбира употребата на современите технологии во скулптурата; - да стекнува елементарни сознанија за користењето на современите медиуми во Тродимензионалното изразување; - стекнува елементарни сознанија за концептуални мисловни објекти и користењето на текст во скулптурата (уметноста). - да ги развива способностите за креативно и иновативно ликовно изразување-моделирање за нов современ комерцијален производ; 	<p>техники)</p> <p>Ликовни елементи и принципи во скулптурата (форма-волумен, рамнотежа, боја, простор, единство, композиција)</p> <p>Моделирање / Конструирање</p> <p>Интервенција / Инсталација</p> <p>Естетско проценување на дела од скулптурата /Ученички творби</p> <p>Конструирање</p> <p>Интервенција / Инсталација</p> <p>-Естетско проценување на дела од скулптурата</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Линија - Боја во Скулптурата - Разложување, Редифинирање - Интервенција во Простор - Инсталација - Уметнички објект - Простор - Видеоарт - Сувенир, релјеф 	<ul style="list-style-type: none"> - Комбинирање и истражување со материјали со различна природа и особеност. - Се демонстрира однос на два или повеќе различни материјали. - Формирање ликовен објект со креативен пристап на комбинирање на сликарски и скулпторски постапки. - Демонстрирање примери со нагласена улога на бојата во скулпторското решение. - Артикулирање инсталација користејќи ја линијата како примарна алатка или метод. - Анализирање по вербален и тактилен пат на ликовен објект, интервенција или инсталација. - Во училиницата се демонстрира, тактилно се перцепира можна ликовна интервенција или инсталација. - Учествува во креирање на амбиентално скулпторско решение во интериерот или екстериерот на училиштето. - Користење на различни медиуми и техники во формирање на мултимедијален израз. - Моделира нов современ комерцијален производ (хибриден автомобил, мобилен телефон, шише за вино...); - Индивидуално моделирање на македонски сувенир (релјеф со мотив од: Скопје,Охрид..., сакрални
--	---	--	---

	/Ученички творби	објекти, археолошки објекти...) за комерцијална намена-туризам.
--	------------------	---

Графика (ориентационо 6 часа)

<i>Цели</i>	<i>Содржини</i>	<i>Поими</i>	<i>Активности и методи</i>
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> -да ги препознава карактеристиките на графичкиот израз – ликовно подрачје; - да го разбере значењето и свесно да користи идејни решенија – скици за реализација на графика во различен материјал и техника; -да умее да комбинира контрасти на линии и плоштини и текстура во графичкиот израз; - да постигнува рамнотежа во графичкиот израз; - да истражува, експериментира и твори во графички израз со користење на можностите на компјутерската технологија со употреба на говорен звучен програм; - да се запознае со процесот на изработка и печатење на графички листови; - да истражува, препознава и споредува различни графички техники (за нивните технички карактеристики и естетски вредности) во делата на познати светски и домашни 	<p>Особености на графичкиот израз</p> <p>Контраст на линии и плоштини</p> <p>Контраст на текстури</p> <p>Рамнотежа во Графиката</p> <p>Иновации во графичкиот израз – компјутерска графика</p>	<p>-Графичка плоча-матрица, графички лист</p> <p>- Рамен печат, висок печат, длабок печат</p> <p>- Контраст, текстура, материјализација</p> <p>- Видови ратер,</p> <p>Светлосна градација</p>	<p>-Разликување ликовни подрачја и објаснување на карактеристиките.</p> <p>-Демонстрирање, тактилно перцепирање и детално вербално објаснување примери на разни графички техники: литографија, сито печат; батик и др. техники во рамен печат.</p> <p>-Подготвува клише – плоча за печатење графика и отпечатува графички лист комбинирана техника.</p> <p>-Користење длабок печат, сува игла со длабење (гребење) на алуминиумска (рендгент филм) плоча.</p> <p>-Експериментирање со различни ликовни елементи за добивање графичка рамнотежа.</p> <p>-Создавање варијанти на иста графика користејќи едноставни цртачки (компјутерски) програми со употреба на говорен звучен програм.</p> <p>- Посета на графички ателјеа, работилници и печатници и демонстрирање на подготовка и отпечатување на графички лист во комбинирани техники.</p> <p>- Анализирање и коментирање за стилските, техничките и ликовните карактеристики на дела од познати графичари од различни временски периоди.</p>

<p>уметници;</p> <p>- да се запознава со новите тенденции во графичкиот израз и печатање (инк жет, плоттер, катер, сув и воден печат, позлата);</p> <p>- да се запознае со процесот на опремување и организирање на графички листови во изложбен простор.</p>			<p>- Се демонстрира како се опремува графички лист и се прикажуваат квалитетно опремни графички листови. Аранжирање на графичка изложба.</p>
---	--	--	--

Дизајн и визуелни комуникации (ориентационо 8 часа)

<i>Цели</i>	<i>Содржини</i>	<i>Поими</i>	<i>Активности и методи</i>
<p>Ученикот/ученичката:</p> <p>- да ја воочува улогата на украс-декорацијата и да разликува видови декорации со елементи од флората, фауната, геометријата;</p> <p>- да се запознава со калиграфијата и употребата на вињетата во декорирањето на различни текстови;</p> <p>- да се запознае со историскиот развој на креирање облека за</p>	<p>Декорацијата во функција на дизајнот</p> <p>Индустриски дизајн</p>	<p>Украс – декорација, розета вињета арабеска</p> <p>Костимографија (повторување) модно креирање</p>	<p>- Препознавање, тактилно перцепирање и коментирање видови декорации (орнамент, розета, фриз, арабеска...) и изработување декорација по сопствен избор.</p> <p>-Осмислување и изработување декорација за текст (вињета) и разновидни фонтови (изработка на иницијали, лого, графит).</p> <p>- Разгледување, тактилно перцепирање, воочување и изработување нацрт скица за облека за одредена пригода (модно креирање, костимографија, работна</p>

<p>одредена пригода; -да се запознае со естетскиот и технолошкиот развој на одреден индустриски производ; - да се запозне со значењето на визуелните медиуми во комуникацијата и да ги препознава различните видови на визуелни медиуми; - да ги развива способностите за креативно изразување со фотографија и да ја разбере нејзината употреба во графичкиот дизајн; - да експериментира со компјутерски програми со употреба на говорен звучен програм за добивање визуелни ефекти и анимација; -да се запознае со особеностите и можностите за креативно изразување во видеоартот; - да препознава по тактилен пат разни уметнички занаети и дела од народното творештво и современиот живот. -да ги развива способностите за креативно и иновативно дизајнерско ликовно изразување за нов современ комерцијален производ и да ја разбере неговата употреба во современиот и секојдневниот живот; -да експериментира со компјутерски програми комбинирани со говорен</p>	<p>Графички дизајн</p> <p>Компјутерска графика</p> <p>Уметнички занаети</p> <p>Комерцијален производ</p> <p>Амбалажа за македонски производ</p> <p>Иновативност, креативност, претпримништво, конкурентност, самостојност, бизнис...</p>	<p>Храфички, индустриски дизајн</p> <p>Реклама</p> <p>Спот</p> <p>Билборд</p> <p>Видеоклип</p> <p>Амбалажа</p> <p>Фотографија</p> <p>Плакат</p> <p>Стрип</p> <p>Анимиран филм</p> <p>Видеоарт</p> <p>Златар, кујунџија, плетеница, вез, ткаење-ткаенина, македонски филигран.</p> <p>-лого</p> <p>-комерцијален</p>	<p>облека...).</p> <p>-Разгледување, тактилно перцепирање, дизајн на видови индустриски производи од различни временски периоди и изработување скици на еден производ.</p> <p>-Изработување дизајн на индустриски предмет (телефон, телевизор, автомобил, мотоцикл...).</p> <p>- Разгледување различни видови визуелни и аудитивни медиуми (реклама, спот, видео клип, билборд, амбалажа, плакат и реклама, графит) со хуманирна, политичка и културна содржина и ги коментира симболиката и значењето на знакот, бојата и др. ликовни елементи врз гледачот.</p> <p>-Обработка на фотографија со помош на компјутер со употреба на говорен звучен програм и употреби како апликација во рекламна цел.</p> <p>-Изработување едноставен стрип - цртеж или анимиран филм со компјутер со употреба на говорен звучен програм.</p> <p>-Изработување, снимање и монтирање кратки видеоматеријали на теми соодветни на возраста со помош и под водство на наставникот.</p> <p>-Разгледување, тактилно перцепирање и вербално објаснување на дела од различни видови на уметнички занаети од народното творештво и коментирање за нивната естетска и утилитарна функција.</p> <p>-(домашна задача) Самостојно иновирање и дизајнирање на македонски филигран;</p> <p>-Дизајнира со помош на наставникот нов современ комерцијален производ (хибриден автомобил, мобилен телефон, шише за вино,</p>
--	--	---	---

<p>звучен програм со цел за развивање иновативност и креативност во дизајнирањето; -да развива дизајнерски способности за бизнис, претпримништво, конкурентност, самостојност...</p>		<p>производ -амбалажа -сувенир -цена на ликовно дело</p>	<p>велосипед...); -(истражувачка активност) Компјутерско осмислување и изработување на дизајн за модерна амбалажа за македонски производи за извоз за широка потрошувачка со употреба на говорен звучен програм при работењето; -Отварање на изложба (за индустријата, претставништва, фирми, бизнисмени на државно или локално ниво) за нови комерцијални, индустриски креативни и иновирани дизајнирани производи; -Настваникот дава за домашна истражувачка активност, зошто различни уметнички дела (слики, скулптури, графики, дизајни и др.) имаат различни цени и се дискутира на час.</p>
--	--	--	---

IX одд. - автори и дела:

Ученикот/ученичката се запознава со тројца автори од наведената листа (тојца по избор на наставникот):

Цртање - IX одд. (ориентационо 6 часа):

Андреа Мантења, Албрехт Дирер, Адолф Менцел, Леонардо да Винчи, Питер Бројгел, Едгар Дега, Тулуз Лотрек, Анри Матис, Пабло Пикасо, Ван Гог, Георг Грос, Ханс Хартунг, Пол Кле, Раул Дифи, Дејвид Хокни, Никола Мартиновски, Борко Лазески, Ордан Петлески, Стефан Маневски, Танас Луловски, Ристо Калчевски, Иван Велков, Васко Ташковски....

Сликање - IX одд. (ориентационо 8 часа):

Густав Курбе, Едгар Дега, Ежен Делакроа, Едуард Мане, Пол Гоген, Ван Гог, Анри Матис, Емил Нолде, Кандински, Салвадор Дали, Хуан Миро, Пол Кле, Мондријан, Марк Шагал, Виктор Вазарели, Џексон Полок, Кристо, примери на витражи од готскиот период, Никола Мартиновски, Петар Мазев, Танас Луловски, Димитар Кондовски, Спасе Куновски, Томо Шијак, Славчо Соколовски, Жанета Вангели, Јован Шумковски, Симон Шемов, примери на мозаици од Стоби, Хераклеја, Плаошник..., примери од кинеска, африканска уметност, уметност на Маите и Инките...

Скулптура - IX одд. (ориентационо 8 часа):

Петар Хаџибашкиќ, Стефан Маневски, Томо Шијак, Петре Николовски, Глигор Стефанов, Станко Павлески, Беди Ибрахим, Исмет Рамиќевиќ, Константин Бранкуси, Умберто Бочиони, Даниел Споери, Фернандез Арман, Енрико Баи, Марсел Дишан, Николас Шефер, Едуардо Паулоци, Доналд Цад, Бари Фланаган, Душан Џамоња, Демиен Хирст, Тони Крег, Џеф Кунс, Маурицио Кателан.

Графика - IX одд. (ориентационо 6 часа):

Франциско Гоја, Пабло Пикасо, Лотрек, Едвард Мунк, Енди Ворхол, Антонио Тапи, Роберт Раушенберг, Нори Сампсонг, Драгутин Аврамовски- Гуте, Ристо Калчевски, Симон Шемов, Димитар Малиданов, Славица Јанашлиева.

Дизајн и визуелни комуникации - IX одд. (ориентационо 8 часа):

Примери на декорации од готски објекти, византиски или муслимански верски објекти, илуминирани текстови, Жан Пол Готје, Коко Шанел, Армани, Хуго Бос, Вивиен Вествуд, примери на дизајн од Нокиа, Сименс, Сони, Рено, Цитроен..., Волт Дизни, Чак Џонс, руски анимирани филмови, Енди Вофхол, Ман Реј, Ричард Хамилтон, Костадин Танчев- Динка, Благоја Дрнков, Александар Цветковски, Ладислав Цветковски.

4. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставните содржини по предметот *ликовно образование* даваат можност за интегрирано целно и содржинско поврзување со останатите наставни предмети. Исто така, се дава можност за внатрешно интегрирано планирање на сите теми во согласност на потребите на учениците и планираните активности.

Во време кога е огромна застапеноста на визуелни информации со различни вредности во секојдневниот живот, ликовното образование треба да понуди наставни содржини и нагледни средства кои овозможуваат стекнување на знаења, способности и компетенции во ликовното изразување. Предложениот список на автори во секое ликовно подрачје претставува насока за избор на квалитетни примери кои наставникот треба да ги користи во наставниот процес.

Користењето на примери на авторски дела од историјата на ликовната уметност и современото ликовно творештво е неопходна во реализацијата на секоја наставна содржина во сите ликовни подрачја.

Изборот на примери што ќе се користат при реализирањето на наставните содржини го определува наставникот (согласно препораките да не бидат оптоварени учениците, за секоја тема да се запознаат со тројца автори). Исто така, наставникот може да остави простор и учениците да предложат автор/дело кое сакаат да го обработуваат.

Кога станува збор за учениците со оштетен вид, тогаш треба да се истакне специфичноста при изведување на наставните содржини по предметот ликовно образование.

Земајќи го предвид фактот дека тотално слепите деца се оневозможени да цртаат, во буквална смисла на зборот, наставникот треба цртањето да го замени со моделирање, обликување или пак со цртање на песок со помош на прстите.

Преку предметот ликовно образование учениците со оштетен вид усвојуваат поими, затоа е неизбежно наставникот по вербален пат, тактилен или аудитивен пат на ученикот да му долови одреден предмет или состојба.

За успешност на учениците по предметот ликовно образование, наставникот треба постојано да врши компарација (пр. кога сака да им објасни за некоја боја, истата да им ја спореди со одреден предмет или состојба), да употребува специфични наставни средства и помагала (како на пример вакум преса, swell touch, пластелин, глина со цел она што е тема за работа на часот тој претходно да го има изготвено со помош на претходно наведените апарати и средства, за да ученикот по тактилен пат го осети, а потоа и правилно да го направи, наставникот во својата работа треба повеќе да ги изведува своите ученици во надворешната средина, во природата, со цел учениците по пат на сите сетила (со исклучок на видот) да ја осетат природата.

На почетокот е наведена виталноста на корелирање на овој предмет со останатите, но како резултат на спецификите во работата со децата со оштетен вид, неизбежно е да се истакне и примената на психомоторната реедукација при изведување на активностите по предметот ликовно образование, со посебен акцент на поттикнување и развој на фината моторика.

При изведување на наставните содржини по предметот ликовно образование, наставникот треба да го мотивира својот ученик, да ја поттикнува и развива неговата фантазија, да го збогатува речникот на ученикот со нови

поими, да го развива и поттикнува чувството за естетика кај неговиот ученик, да организира изложби, со цел да ги покаже изработките на своите ученици, да ги пофали итн.

Учениците преку оваа наставна програма треба се поттикнуат да размислуваат за својата идна професија и да ги развиваат ликовните способности за креативност, иновативност и претпримништво.

Годишен фонд на часови:

	ТЕМИ	Број на часови
1.	Цртање	6 часа
2.	Сликање	8 часа
3.	Скулптура	8 часа
4.	Графика	6 часа
5.	Дизајн и визуелни комуникации	8 часа
Вкупно:		36 часа

Забелешка: Бројот на часовите е даден ориентационо.

Наставни средства:

- разни извори на учење од непосредната околина (предмети во природата и околината);
- дидактички средства и материјали;
- визуелни тактилни и аудитивни средства (предмети од непосредната околина, репродукции, детски творби, апликации и сл.);
- слајдови, сликовници, списанија и сл.;
- аудио-визуелни средства (ТВ, ДВД-плеер, видео-плеер, дигитален фотоапарат, дигитална камера, мобилен телефон, компјутер и други средства зависно од предметот).
- Интернет, образовни софтвери.

5. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ НА КРАЈОТ ОД ЦИКЛУСОТ VII-IX ОДДЕЛЕНИЕ:

Ученикот/ученичката умее да:

- во ликовниот израз свесно користи линии кои тактилно може да се перцепираат со различен интензитет, насоки и густини;
- користи цртеж како скица и како самостоен ликовен израз;
- умее со помош на ликовни елементи да претстави илузија на тродимензионален простор;
- креативно компонира плоштини со различна текстура, тонска вредност;
- гради композиција со компонирање на тактилни линии, текстури, тонски вредности и големини;
- изразува ритам и контраст на линии и облици;
- успешно користи повеќе цртачки материјали;
- ги применува стекнатите знаења за пропорциите и перспективата во својот цртеж;

- визуелните и тактилните знаења ги трансформира во ликовна целина;
- разликува уметнички дела (цртежи) од различни историски периоди;
- анализира и коментира цртежи на познати уметници и открива мотив, техника, композиција, стил.

- во својот ликовен израз свесно ги користи сознанијата за колористичките и естетските вредности на природата;
- ги разбира поимите моделација и модулација во својот ликовен израз;
- разликува галериска слика, мозаик, витраж, фреска...;
- забележува и применува во творењето симетрија и асиметрија;
- истражува и користи разновидни сликарски фактури и текстури;
- користи разновидни сликарски техники и постапки за сликање;
- забележува доминација на ликовен елемент – боја во ликовно дело;
- анализира и коментира слики на познати уметници.
- подготвува скица за графика;
- самостојно печати монотипича во една или повеќе бои;
- умее да печати графика во висок печат;
- изработува матрица за висок печат;
- ги препознава и разликува графичките техники (висок, длабок и рамен печат);

- ги препознава и разликува техничките и ликовните квалитети на графики отпечатени во различна графичка техника;
- користи компјутер во комбинација со говорен звучен програм, скенер и печатач за изработка на дигитална графика.

- свесно разликува и применува односи на големо-мало, текстури, ритам, единство;
 - користи симетрија и асиметрија во скулптурата;
 - ги забележува, препознава и коментира разликите помеѓу стабилна и мобилна скулптира;
 - во творбата користи линија;
 - од глина изработува релјеф и творба во полна пластика;
 - компонира; големо-мало, плитко-длабоко, компактно, перфорирано, структурирано;
 - изразува контраст на геометриските и аморфните форми;
 - при творењето применува разни постапки;
 - реализира творба од предмети кои ја загубиле својата првобитна функција;
 - разликува релјеф, скулптура;
 - анализира и коментира скулпторски дела од различни периоди;
 - ја сфаќа улогата на скулптурата во секојдневниот културен и социјален живот.
 - го препознава значењето на единството на практичното и естетското во применетата уметност и дизајнот;
 - стилизира форми од флората и фауната и создава орнаменти;
 - прави нацрт за костим за театарска претстава;
 - креира идејни решенија за плакат, лого за одредена пригода;
 - создава ликовно-графичко решение за книга;
 - стрип
 - утилитарни производи
 - изработува скица или макета за сцена;
-
- анализира театарска сценографија и костими за претстава;
 - го користи компјутерот во комбинација со говорен звучен програм за креирање идејни решенија;
 - креира анимација во компјутерски софтвер;
 - умее да изработува дизајн за модерна амбалажа за македонски производи за извоз за широка потрошувачка;
 - дизајнира нов современ комерцијален производ;
 - ги применува стекнатите знаења за отварање на изложба за нови комерцијални, индустриски дизајнирани производи;
 - анализира и коментира, зошто различни уметнички дела имаат различни цени.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за ликовно творење, колективната соработка и сл. (формативно оценување).

Оваа компонента е составен дел на планирањето на наставникот за наставата и учењето.

Оценување:

- опсервација на детето-ученик;
 - разговор како начин на изразување;
 - вербално опишување на сопствениот цртеж;
 - степен на совладување на ликовните техники;
 - индивидуални креативни способности;
 - учество и изведба на ликовна творба;
 - воочување и препознавање на разни предмети од непосредната околина и применување во ликовното творештво;
 - презентација на ликовните ученички творби;
 - креативно изразување и творење во ликовните техники;
 - препознавање на ликовните техники и материјали;
 - активно учество во тимската работа и др.
- учениците се оценуваат со бројочани оценки.
-

6. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветгодишното основно училиште донесен од страна на министерот за образование и наука со Решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

7. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во девето одделение за ученици со оштетен вид може да ја изведува лице кое завршило:

- факултет за ликовни уметности- педагошка насока, VII/1 т.е 240 кредити; со соодветна дефектолошка доквалификација;
- факултет за ликовни уметности со педагошка доквалификација, VII/1 т.е 240 кредити, со стекнато педагошко-психолошка и методска подготовка на акредитирана високообразовна установа, со соодветна дефектолошка доквалификација;

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по ликовно образование за IX одделение на деветгодишното основно образование за учениците со оштетен вид во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

Бр.12-15170/1
22.09.2015 година

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор Зоран Мазновски, советник
Контролирал: Трајче Ѓорѓиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор